

Chefsjustitieombudsmannen
Claes Eklundh

En åklagares och polismyndighets handläggning av i beslag och senare i förvar tagna kontanter samt tingsrättens handläggning av ett kvarstadsyrkande

Anmälan

I en anmälan till JO framförde AA klagomål mot chefsåklagaren BB vid Åklagarmyndigheten i Linköping. Han anförde därvid bl.a. att tingsrätten i en dom hävt ett beslag av pengar som verkstälts hos honom men att det sedan, trots att han ringde en gång i veckan, kom att dröja ett och ett halvt år innan han återfick pengarna. Vid sina kontakter med polisen hänvisade de honom till åklagaren och åklagaren hänvisade till polisen.

Utredningsåtgärder

Inledande åtgärder

Handlingar i Polismyndighetens i Östergötlands län ärende, åklagarkammarens i Linköping ärende samt Motala tingsrätts (numera Linköpings tingsrätt) mål – – – inforrades och granskades.

Med anledning av iakttagelser som gjordes vid granskningen av de inforrade handlingarna beslutade chefsJO Eklundh den 16 november 2001 att inleda förundersökning angående tjänstefel.

Förundersökningen

Målsägandeförhör hölls med AA. Förhör enligt 23 kap. 6 § RB hölls med advokaten CC samt med kriminalinspektören DD, kriminalinspektören EE, assistenten FF och polisintendenten GG, alla vid Polismyndigheten i Östergötlands län. Muntliga upplysningar inhämtades också från redovisningschefen HH vid polismyndigheten.

Vidare inforrades kvittens avseende utbetalade 17 441 kr samt Göta hovrätts dom – – –.

Med anledning av vad som kommit fram under utredningen fann chefsJO Eklundh att det saknades anledning att fortsätta förundersökningen. Han beslutade därför den 7 juni 2002 att lägga ned den.

Förundersökningens resultat

Granskade handlingar

Vid kroppsvisitation av AA i samband med att han greps av polisen den 18 januari 1999 påträffades 17 420 kr i en filofax. Kontanterna togs i beslag och beslaget fastställdes den 25 januari av BB (beslagsliggare – – –). Övriga punkter i beslaget rörde narkotika, varför kontanterna, efter beslut av DD, den 3 mars överfördes till beslagsliggare nr – – – för att sättas in på ett konto i Nordbanken.

Beslagshandläggaren FF satte den 4 mars in 16 420 kr på nämnda konto.

Resterande 1 000 kr insattes på kontot den 12 mars, sedan dessa kontanter den 9 mars återkommit från teknisk undersökning.

Den 18 juni 1999 beslutade BB att kontanterna skulle tas i förvar. Av diariebladet i åklagarmyndighetens ärende framgår att beslutet expedierades till polismyndigheten den 23 juli.

I ansökan om stämning den 21 juni 1999 yrkade BB att bl.a. AA skulle fällas till ansvar för grovt narkotikabrott m.m. Hon yrkade också att 459 000 kr skulle förklaras förverkade hos AA och en medtilltalad solidariskt såsom värde och vinning av överlåten narkotika. Enligt åklagaren kunde det skäligen befaras att AA och den medtilltalade genom att undanskaffa egendom eller annorledes skulle undandra sig att betala värdet av förverkad egendom som kunde antas att på grund av brotten ådömas dem, varför hon även yrkade att rätten skulle förordna om kvarstad på så mycket av deras egendom att fordringen kunde antas bli täckt vid utmätning. Hon anmärkte därvid att hon, i avbidan på rättsens beslut om kvarstad, jämlikt 26 kap. 3 § rättegångsbalken hade tagit 17 420 kr, som påträffats hos AA, i förvar.

Tingsrätten, som påbörjade huvudförhandling i målet den 29 juni 1999, dömde den 4 augusti AA till fängelse i sju år för grovt narkotikabrott och häleri, varvid vissa av åklagaren framställda åtal ogillades. AA förpliktades vidare bl.a. att utge 150 000 kr såsom förverkat värde och vinning av överlåten narkotika medan förverkandeyrkandet lämnades utan bifall beträffande den medtilltalade. Åklagarens kvarstadsyrkande lämnades utan bifall. I domskälen angavs därvid följande.

Domen kan jämlikt 3 kap. 6 § utsökningsbalken genast verkställas, såvitt gäller nu ifrågavarande betalningsskyldighet. Behov av särskild åtgärd för säkerställande härav föreligger således icke vidare. Kvarstadsyrkandet skall därför lämnas utan bifall.

BB överklagade domen till Göta hovrätt och yrkade bl.a. att ytterligare 8 000 kr skulle förklaras förverkade såsom värde och vinning av överlåten narkotika. Tingsrättens beslut i kvarstadsfrågan överklagades inte. Även AA överklagade domen. Göta hovrätt ändrade i sin dom den 2 december 1999 tingsrättens dom avseende AA endast på så sätt att påföljden bestämdes till åtta års fängelse. Högsta domstolen beslutade den 7 januari 2000 att inte meddela prövningstillstånd i målet.

Enligt en anteckning i beslagsprotokollet daterad den 3 maj 2000 skulle GG ha beslutat att de hos AA påträffade pengarna skulle sättas in på Rikspolisstyrelsens

konto, vilket gjordes den 22 maj. Den 6 oktober fattade han ett nytt beslut av följande lydelse.

ÄNDRING AV BESLUT ---

Polismyndighetens felaktiga beslut den 3 maj 2000 att sätta in 17 441 kronor på RPS-konto skall ändras till att pengarna skall återföras till polismyndighetens konto och därefter utbetalas till AA. (*personnummer*)

AA kvitterade ut pengarna men kvittensen är inte daterad. Redovisningschefen HH har emellertid uppgett att kvittensen ingår i en serie verifikationer med löpnummer, varför man av övriga verifikationer i serien kan sluta sig till att pengarna kvitterades någon gång mellan den 7 och den 13 november 2000.

Förhör

AA berättade bl.a. följande. Sedan han fått del av tingsrättens dom och konstaterat att kvarstadsyrkandet hade lämnats utan bifall, tog han kontakt med polisen för att få tillbaka kontanterna. Det var till en början främst DD som han hade kontakt med. Denne hänvisade honom till BB som i sin tur hänvisade tillbaka till polisen. Han uppskattar att han talade med DD flera gånger i veckan under den period efter tingsrättens dom som han satt häktad. Även hans offentlige försvarare i hovrätten, CC, var vid flera tillfällen i kontakt med DD i denna fråga. Denne uppgav vid förfrågningarna att han inte visste var pengarna fanns eller vem som hade hand om dem. Han lämnade olika besked vid varje telefonsamtal. Vid ett tillfälle sade BB att pengarna fanns hos kronofogdemyndigheten. Han kontrollerade då saken med myndigheten, som emellertid inte hade fått pengarna. Omkring julen 1999 uppstod en konflikt mellan AA och DD och därefter hade AA i stället kontakt med EE i saken. Denne försökte hjälpa honom att få reda på vad som hade hänt med pengarna och det var också EE som slutligen upplyste om att de var insatta på ett konto. AA kontaktade då åter BB och konfronterade henne med dessa uppgifter. Hon vidhöll till en början att de "hade rätt att ta pengarna" men sedan hon på eget initiativ läst högt ur domen för honom insåg hon att det inte förhöll sig på det viset. Då sade hon att hon inte hade med det hela att göra utan att det var polisen som skulle lämna ut beslagen, men att hon skulle kontakta polisen i frågan. Detta samtal mellan honom och BB ägde rum strax före jul 2000, cirka tre veckor innan han fick tillbaka pengarna.

CC uppgav i huvudsak följande. AA tog kontakt med honom efter tingsrättsförhandlingen och ville att han skulle företräda honom i hovrätten, vilket han också gjorde. AA informerade honom om kontanterna och sade att han ville ha tillbaka dem men att han inte hade fått något besked i saken från polisen. CC kontaktade då polisen; han talade bl.a. med DD och han var också i kontakt med BB i fråga om kontanterna. Som han minns det hänvisade BB honom till polisen. Sammanlagt rörde det sig om cirka tre till fem samtal. Han fick bl.a. ett besked om att pengarna var insatta på något separat konto och sedan överförda till kronofogdemyndigheten. Eftersom AA, när han upplyste denne om detta, sade att han inte hade några skulder, kontaktade han polisen igen och, efter vad han kommer ihåg, sades då att man skulle "titta på" det.

DD berättade bl.a. följande. När den tekniska undersökningen av pengarna var klar den 3 mars 1999, lämnade han över dem till beslagshanteraren *FF*. Efter det hade han inte med pengarna att göra. Han tror att *AA* kan ha ringt någon gång angående pengarna och att han då berättade för denne vart han skulle vända sig för att få besked i saken. Det är möjligt att även *CC* ringde honom.

Vid förhöret med *FF* upplyste hon att hon sedan år 1997 är ensam beslagshanterare och godshanterare för Norrköping, Finspång och Valdemarsvik. Vidare uppgav hon att hon normalt direkt via postöppningen får domar i vilka beslut om beslag meddelats. Om hon är osäker på vad som förordnats brukar hon i första hand fråga chefen för kriminalavdelningen, *JJ*. Det händer också att hon tar kontakt med åklagaren. Om ett beslag görs om till förvarstagande noterar hon på beslagsprotokollet att pengarna är tagna i förvar.

Hon bekräftade att hon i det aktuella fallet satt in pengar på konto i enlighet med vad som framgick av det till *JO* infordrade beslagsprotokollet. Vidare uppgav hon att hon av en stämpel på tingsrättens dom drog slutsatsen att hon fick del av den domen den 27 augusti 1999. Att döma av en annan stämpel vidarebefordrade hon sedan domen till narkotikaroteln som erhöll domen den 30 augusti 1999. Göta hovrätts dom kom enligt en inkomststämpel in till narkotikaroteln den 10 december 1999 och Högsta domstolens beslut kom in dit den 19 januari 2000. *FF* gjorde för egen del vissa anteckningar på Högsta domstolens beslut, bl.a. angående ett beslagsnummer som narkotikaroteln troligen hade hjälpt henne att hitta. Detta beslagsnummer fanns nämligen inte i någon av domarna. Tydligt hade domstolarna ”glömt bort att ange beslagsnumret vad beträffade kontanterna”. Dessutom hade hon antecknat ”pengar i beslag 20249-99 utges till staten enligt GG 000426” samt ”sidan 2 plus 50-51 i tingsrättsdomen”.

När hon fick del av tingsrättens dom förstod hon inte hur hon skulle tolka den. Hon tror att *JJ* funderade över hur domen skulle tolkas innan de bad om mer hjälp. Därefter kontaktades ”tjejerna på knarket” som inte heller förstod hur domen skulle tolkas, varför *GG* frågades om råd. Den 26 april 2000 gav *GG* henne beskedet att kontanterna skulle sättas in på Rikspolisstyrelsens konto. Det är det kontot de använder sig av när kontanter inte skall ges ut till någon annan. Hon satte in pengarna på kontot den 22 maj. Hon fick sedan den 9 oktober ett beslut av *GG* att kontanterna skulle utbetalas till *AA*. Hon känner inte till varför beslutet ändrades. Hon hjälpte till att förmedla beslutet till *HH* på ekonomienheten men egentligen var saken utagerad för hennes del när pengarna sattes in på Rikspolisstyrelsens konto. Kontakterna med Rikspolisstyrelsen hanterades av ekonomienheten. Hon har ingen notering om att beslaget omvandlades till ett förvarstagande.

GG uppgav att han ansåg att tingsrättens dom var mycket krångligt skriven. Han fattade ett beslut på det sätt som han förstod domen, vilket innebar att pengarna skulle sättas in på Rikspolisstyrelsens konto. Han frågade inte någon annan till råds eftersom han trodde att han förstod domen. Han kommer inte ihåg hur frågan kom upp igen. Bakgrunden kan vara att *AA* tog kontakt med polisen. Om han inte minns fel tog han också kontakt med *BB*.

EE uppgav att han inte har något minne av att AA skulle ha varit i kontakt med honom rörande några pengar. De hade däremot kontakt beträffande en klocka som varit föremål för beslag och som han sedermera överlämnade till AA.

Remissförfarandet

Sedan förundersökningen hade lagts ned inhämtades upplysningar och yttrande från Åklagarmyndigheten i Linköping och Linköpings tingsrätt.

Åklagarmyndigheten anmodades att lämna upplysningar om och yttra sig enligt följande.

1. Vilken var anledningen till att de kontanter som togs i beslag hos AA den 18 januari 1999 inte togs i förvar förrän den 18 juni 1999?
2. Underrättades polismyndigheten om att kontanterna hade tagits i förvar och, om så var fallet, när och på vilket sätt skedde detta?
3. Tog numera chefsåklagaren BB någon befattning med ärendet rörande kontanterna efter tingsrättens dom den 4 augusti 1999 och i så fall på vilket sätt?
4. Har BB efter tingsrättens dom haft kontakt med AA och/eller hans försvarare angående kontanterna och, om så är fallet, vilket besked har därvid lämnats?

Tingsrätten anmodades att lämna upplysningar om och yttra sig enligt följande.

1. Vilken var den rättsliga grunden för att åklagarens yrkande om kvarstad beträffande i förvar tagna kontanter som kom in till tingsrätten den 21 juni 1999 behandlades först vid huvudförhandlingen som påbörjades den 29 juni 1999?
2. Vilka rättsliga överväganden föranledde tingsrätten att vid prövningen av kvarstadsyrkandet hänvisa till 3 kap. 6 § utsökningsbalken (se domen den 4 augusti 1999 s. 51)?
3. Expedierades domen till Rikspolisstyrelsen?

Åklagarmyndigheten (överåklagaren KK) inkom med ett yttrande till vilket var bifogat upplysningar från chefsåklagaren BB.

Tingsrätten (lagmannen LL) inkom med ett yttrande i vilket han hänvisade till ett bifogat yttrande från rådmannen MM.

I ett beslut den 11 juni 2003 anförde *chefsJO Eklundh* bl.a. följande.

Rättslig reglering

Beslag

Bestämmelser om beslag finns i 27 kap. RB. Enligt 1 § första stycket får föremål, som skäligen kan antas ha betydelse för utredning om brott eller vara genom brott någon avhänt eller på grund av brott förverkat, tas i beslag. Om ett beslag verkställs utan beslut av undersökningsledaren eller åklagaren skall det, enligt 4 § tredje stycket, skyndsamt anmälas till denne, som har att omedelbart pröva om beslaget skall bestå.

Om det inte längre finns skäl för ett beslag, skall det, enligt 8 §, omedelbart hävas. Om hävande av beslag förordnar rätten eller, om beslaget inte meddelats eller fastställts av rätten, undersökningsledaren eller åklagaren. Då målet avgörs skall rätten pröva om beslaget fortfarande skall bestå.

Pengar kan tas i beslag exempelvis för spårsökning eller kontroll av sedelnummer. Det är då fråga om ett beslag som kan antas ha betydelse för utredning om brott. Ett annat skäl för beslag av pengar är att det skäligen kan antas att sedlar som påträffas hos någon som är misstänkt för ett förmögenhetsbrott har avhänsts målsäganden genom brottet. Det bör emellertid anmärkas att sådana situationer är ovanliga. För att säkerställa exempelvis målsägandens rätt eller statens krav på förverkat värde och vinning av överlåten narkotika kan endast kvarstadsinstitutet användas (jfr Olivecrona, Rättegången i brottmål enligt rättegångsbalken, 3 uppl., s. 250).

Förvarstagande och kvarstad

I 26 kap. RB finns bestämmelser om kvarstad i brottmål. Om någon är skäligen misstänkt för brott och det skäligen kan befaras att han genom att avvika eller genom att undanskaffa egendom eller annorledes undandrar sig att betala böter, värdet av förverkad egendom, företagsbot eller annan ersättning till det allmänna eller skadestånd eller annan ersättning till målsägande, som kan antas att på grund av brottet ådömas honom, får det förordnas om kvarstad på så mycket av hans egendom att fordringen kan antas bli täckt vid utmätning (1 § första stycket).

Beslut om kvarstad meddelas av rätten (2 § första stycket). En fråga om kvarstad får tas upp på yrkande av undersökningsledaren, åklagaren eller målsäganden. Efter åtalet får rätten även självmant ta upp frågan om kvarstad (2 § andra stycket).

Väcks en fråga om kvarstad skall en förhandling äga rum inför rätten så snart det kan ske. Är det fara i dröjsmål får rätten omedelbart bevilja åtgärden att gälla till dess något annat förordnas (2 § fjärde stycket).

I avvaktan på rättens beslut om kvarstad får undersökningsledaren eller åklagaren ta lös egendom i förvar (3 § första stycket). Har undersökningsledaren eller åklagaren tagit lös egendom i förvar skall han så snart det kan ske och senast fem dagar därefter lämna in en framställning om kvarstad till rätten. Görs inte en sådan framställning skall egendomen omedelbart återställas (4 § första stycket).

När en framställning kommit in skall rätten så snart det kan ske och, om synnerligt hinder inte möter, senast på fjärde dagen därefter hålla en sådan förhandling som avses i 2 §. Utsätts huvudförhandling att hållas inom en vecka sedan framställningen kom in får dock, om inte rätten finner att särskild förhandling bör äga rum, förhandlingen anstå till huvudförhandlingen (4 § andra stycket).

Beslutat kvarstad, beträffande egendom som tagits i förvar, skall, om rätten inte beslutar annat, egendomen bli kvar i myndighetens vård till dess beslutet verkställts (4 § tredje stycket).

Särskild rättsverkan av brott

Av 36 kap. 1 § brottsbalken framgår att utbyte av brott skall förklaras förverkat om det inte är oskäligt. När det, som i det aktuella fallet, är fråga om misstanke om narkotikabrott finns särskilda bestämmelser om förverkande i 6 § narkotikastrafflagen (1968:64). Av denna bestämmelse följer att narkotika som varit föremål för brott enligt lagen eller värdet därav eller vinning av sådant brott skall förklaras förverkat om det inte är uppenbart obilligt.

Uppbörd, dvs. frivillig betalning, eller indrivning beträffande sådan särskild rättsverkan av brott som innefattar betalningsskyldighet skall verkställas enligt bestämmelserna i bötesverkställighetslagen (1979:189) och bötesverkställighetsförordningen (1979:197). Av 2 § första stycket bötesverkställighetslagen framgår att uppbörd sker så snart dom, strafföreläggande eller föreläggande av ordningsbot har meddelats. Indrivning får däremot inte ske förrän domen har vunnit laga kraft eller föreläggandet har godkänts.

Rikspolisstyrelsen är central uppbördsmyndighet och upprättar saköreslängd till grund för indrivning av obetalda belopp.

Av förordningen (1970:517) om rättsväsendets informationssystem följer att tingsrätten inom tio dagar från dagen för en dom i ett brottmål skall lämna uppgift om avgörandet till Rikspolisstyrelsen. Sedan tiden för fullföljd utgått skall uppgift lämnas till Rikspolisstyrelsen huruvida domen vunnit laga kraft eller överklagats (5, 6 och 7 §§).

Bedömning

Beslaget och förvarstagandet av kontanterna

Den 18 januari 1999 togs 17 420 kr i beslag hos AA i samband med att han greps som anhållen i sin frånvaro med anledning av misstanke om grovt narkotikabrott. Sedan beslaget fastställts skickades 1 000 kr för spårsökning, medan resterande belopp den 4 mars sattes in på ett konto i Nordbanken. Den 12 mars sattes även dessa 1 000 kr in på kontot i banken. Den 18 juni beslutade BB att ta pengarna i förvar.

Ändamålet med beslaget av kontanterna var enligt protokollet att utröna omständigheter som kunde antas äga betydelse för utredningen. BB har i sitt yttrande anfört att hon, i samband med att kontanterna togs i beslag, gav muntliga direktiv om att det skulle utredas ”vad det var för pengar” samt att polisens tekniker skulle undersöka dem. Såvitt framgår av utredningen vidtogs inga andra åtgärder avseende kontanterna än att 1 000 kr undersöktes tekniskt. Uppenbarligen ledde denna undersökning inte till något resultat, eftersom hela den beslagtagna summan efter den 12 mars 1999 fanns insatt på polisens konto i Nordbanken.

För att säkerställa statens kommande krav på förverkat värde och vinning av överlåten narkotika beslutade BB den 18 juni 1999 att ta kontanterna i förvar. Med anledning av frågan om orsaken till att beslutet inte fattades tidigare har BB uppgett följande. Enligt uppgift från polisen sattes merparten av kontanterna på polisens initiativ in på konto den 4 mars medan några av sedlarna kvarstannade för

ytterligare teknisk undersökning. Utredningen om vems kontanterna var eller huruvida de utgjort vederlag för narkotika eller stöldgods var då inte klar. Hon har vidare anfört att hon under våren gjorde ett flertal förfrågningar om hur undersökningen avseende pengarna fortskred och att hon då fick veta att det inte var färdigutrett och att hon skulle få besked så snart det var klart. Hon fick emellertid inte kännedom om undersökningen förrän i samband med att utredningen redovisades den 16 juni.

Åklagarmyndigheten har uttalat att de i beslag tagna pengarna borde ha tagits i förvar då dessa sattes in på ett bankkonto i mars 1999, eftersom sedlarna då rimligen inte längre kunde undersökas i brottsutredande syfte. Jag delar denna uppfattning. Av utredningen framgår inte när BB fick kännedom om insättningen den 4 mars. Av hennes yttrande drar jag emellertid den slutsatsen att hon i varje fall inte förrän den 16 juni fick kännedom om att det återstående beloppet om 1 000 kr hade satts in på konto den 12 mars. Enligt åklagarmyndigheten var detta resultatet av en oacceptabel brist i rutinerna.

BB har inte kunnat dra sig till minnes om någon muntlig underrättelse om förvarstagandet gjordes samma dag som hon fattade beslutet. Hon har emellertid anfört att förvarstagandet framgick av stämningsansökan som överlämnades till dåvarande rotelchefen NN vid polismyndigheten samma dag som åtal väcktes, varför myndigheten i vart fall då torde ha fått kännedom om förvarstagandet samt att två kriminalinspektörer också var närvarande vid huvudförhandlingen som pågick mellan den 29 juni och den 20 juli 1999. Underrättelse om förvarstagandet expedierades till polismyndigheten först den 23 juli 1999.

Som åklagarmyndigheten har anfört skulle en underrättelse om förvarstagandet självfallet ha skickats till polismyndigheten i omedelbar anslutning till beslutet.

Av förhöret med FF framgår att hon, när hon fick del av domarna i målet, reagerade över att domstolarna hade glömt bort att ange beslagsnumret beträffande kontanterna. Hon hade inte heller gjort någon notering om förvarstagandet. Slutsatsen att beslagshandläggaren inte hade fått något besked om förvarstagandet ligger därför nära till hands. Skälet till detta har inte kunnat klarläggas.

Tingsrättens handläggning

BB:s ansökan om stämning kom in till tingsrätten den 21 juni 1999. I anslutning till åtalet för bl.a. grovt narkotikabrott yrkade hon att 459 000 kr skulle förklaras förverkade hos AA och en medtilltalad solidariskt såsom värde och vinning av överlåten narkotika. Hon yrkade också att rätten skulle förordna om kvarstad på så mycket av deras egendom att fordringen kunde antas bli täckt vid utmätning och anmärkte därvid att hon, i avbidan på rättsens beslut om kvarstad, hade tagit 17 420 kr, som påträffats hos AA, i förvar.

Huvudförhandlingen i målet påbörjades den 29 juni 1999, dvs. åtta dagar senare.

Om lös egendom tagits i förvar skall en framställning om kvarstad, som har angetts i det föregående, prövas av rätten vid förhandling så snart det kan ske och, om

synnerligt hinder inte möter, senast på fjärde dagen efter det att den kommit in. Om huvudförhandling sätts ut att hållas inom en vecka sedan framställningen kom in får emellertid, om inte rätten finner att särskild förhandling bör äga rum, förhandlingen anstå till huvudförhandlingen.

MM har uppgett att tingsrätten varit medveten om gällande tidsfrister för rättens prövning av kvarstadsyrkandet men att det hade varit förenat med betydande praktiska svårigheter att hålla särskild förhandling i kvarstadsfrågan. Han beaktade vid avvägningen mellan de motstående intressena att den i förvar tagna egendomen utgjordes av medel som under flera månader varit i beslag utan någon invändning från AA:s sida. Den olägenhet som en dags dröjsmål kunde innebära för AA kunde inte anses som alltför betydande och kunde inte uppväga olägenheten med att endast få dagar före inledandet av en mycket omfattande huvudförhandling avsätta tid för ett särskilt sammanträde. Frågan fick därför anstå till huvudförhandlingen, vilket fick till följd att den yttersta tidsfristen överskreds med en dag.

Jag har förståelse för de svårigheter som är förknippade med uppgiften att förbereda en så omfattande huvudförhandling som det här var fråga om. Det kan emellertid konstateras att valet av tidpunkt för förhandlingen i kvarstadsfrågan saknade stöd i lag.

Tingsrätten dömde AA till fängelse i sju år för grovt narkotikabrott och häleri och förpliktade honom bl.a. att utge 150 000 kr såsom förverkat värde och vinning av överlåten narkotika. Kvarstadsyrkandet lämnades utan bifall. Som skäl därför angavs i domskälen att domen jämlikt 3 kap. 6 § utsökningsbalken genast kunde verkställas, såvitt gällde ifrågavarande betalningsskyldighet.

Utsökningsbalkens bestämmelser om verkställighet av dom genom vilken betalningsskyldighet har ålagts någon är emellertid inte tillämpliga i fall av det här aktuella slaget. Särskild rättsverkan som innebär betalningsskyldighet skall i stället verkställas enligt bestämmelserna i bötesverkställighetslagen och bötesverkställighetsförordningen. Om frivillig inbetalning genom uppbörd inte sker, får indrivning äga rum först när det föreligger en lagakraftäggande dom.

MM har uppgett att han – med största sannolikhet på grund av tidspress – gjorde ett tankefel vid bedömningen av kvarstadsyrkandet. Det kan i varje fall konstateras att han inte hanterat frågan med den noggrannhet som krävts av honom i hans egenskap av rättens ordförande.

Som angetts under den rättsliga regleringen skall domar av aktuellt slag expedieras till Rikspolisstyrelsen. Någon anteckning om att så skett har inte återfunnits. MM har i sitt yttrande uppgett att det inte är möjligt att få upplysning om hur domen expedierades, eftersom det gått lång tid sedan den meddelades. Han har vidare framhållit att det inte finns någon särskild anledning att anta att domen inte skulle ha expedierats i enlighet med gällande föreskrifter. Jag finner inte skäl att uppehålla mig vidare vid den frågan.

Handläggningen efter tingsrättens dom

Tagande i förvar är ett provisoriskt beslut i avvaktan på ett beslut om kvarstad. I och med att rätten tar ställning i kvarstadsfrågan upphör förvarsbeslutet att gälla. De i förvar tagna pengarna skulle därför rätteligen ha återställts till AA omedelbart efter det att tingsrätten i sin dom hade ogillat åklagarens kvarstadsyrkande.

Tingsrättens dom den 4 augusti 1999 kom enligt vad som framgår av utredningen in till polismyndigheten först den 27 augusti. Det dröjde därefter till månadsskiftet april/maj 2000 innan GG beslutade att det belopp som hade tagits i förvar skulle sättas in på Rikspolisstyrelsens konto. Jag kan ha viss förståelse för att man vid polismyndigheten hade svårt att förstå tingsrättens dom. Detta kan emellertid inte förklara varför det dröjde så lång tid innan det förelåg ett ställningstagande i fråga om pengarna. Man borde självfallet långt tidigare – t.ex. genom en förfrågan hos Rikspolisstyrelsen – ha försökt få klarhet i hur man skulle förfara med dessa.

Det som skapade förvirring hos polismyndigheten var troligen det felaktiga uttalandet i domen att denna var omedelbart verkställbar i fråga om den betalningsskyldighet som hade ålagts AA. GG uppfattade tydligen detta uttalande på så sätt att polismyndigheten som en verkställighetsåtgärd skulle sätta in beloppet på Rikspolisstyrelsens konto. Han har också uppgett att han, när han fattade beslutet, trodde sig förstå vad tingsrätten avsåg.

GG har vidare anfört att han i efterhand har förstått att hans beslut att beloppet skulle sättas in på Rikspolisstyrelsens konto var felaktigt. Det har emellertid inte varit möjligt att klarlägga vad som föranledde honom att ompröva sitt tidigare ställningstagande och den 6 oktober 2000 besluta att pengarna skulle återföras till polismyndighetens konto och därefter utbetalas till AA.

BB har beträffande sin befattning med frågan om pengarna efter tingsrättens dom uppgett att hon vid något tillfälle, oklart när, fick en förfrågan från länsnarkotikaroteln. Hon försökte därvid förklara tingsrättens dom och upplyste att hon, i och med att tingsrätten avgjort saken genom dom, inte kunde fatta något beslut rörande pengarna. Hon har beträffande sina kontakter med AA och dennes försvarare uppgett att hon vid något tillfälle haft kontakt med AA men inte med hans försvarare och att hon då hänvisat till polisen. Hennes uppgifter i detta avseende har således inte kunnat kasta något ljus över händelseförloppet.

Det kan sammanfattningsvis konstateras att slutresultatet av polismyndighetens handläggning av frågan om det hos AA påträffade beloppet var att denne återfick pengarna i november år 2000, dvs. först drygt ett år och tre månader efter tingsrättens beslut i kvarstadsfrågan. Det inträffade visar på allvarliga brister i fråga om polismyndighetens kunskaper om de regler som gäller för kvarstad och förvarstagande och för verkställigheten av domar med beslut om sådan särskild rättsverkan av brott som innefattar betalningsskyldighet.

Avslutande synpunkter

Av utredningen i ärendet framgår att såväl åklagarens som polismyndighetens förfarande med de kontanter som togs i beslag hos AA den 18 januari 1999

uppvisar anmärkningsvärda brister. Det finns anledning att se allvarligt på det som kommit fram. Jag anser mig emellertid inte kunna hävda att någon av de befattningshavare som handlagt frågan har gjort sig skyldig till straffbart tjänstefel. Jag har av den anledningen beslutat att lägga ned förundersökningen.

Som framgår av vad som har sagts i det föregående kan invändningar också riktas mot tingsrättens handläggning av kvarstadsfrågan.